

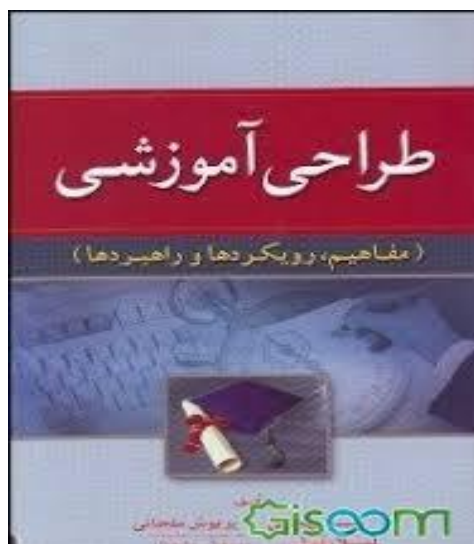
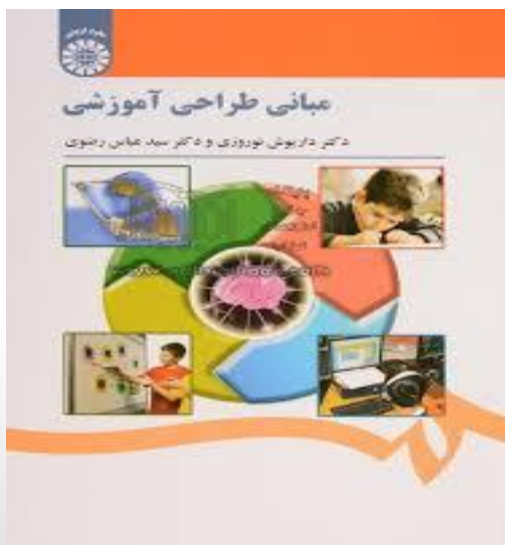
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ
وَعَلَى مَنْ تَرْضَى مِنْ خَلْقِكَ إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ

دکتر سید حسین عبادی

طراحی آموزش

دکتر سید حسین عبادی

مهر ۱۴۰۲

دکتر
عبادی

طراحی آموزشی و کلید واژه های آن ...

آموزش

- «مجموعه تصمیمات و اقداماتی که یکی پس از دیگری اتخاذ می شود یا انجام می گیرد و هدف آن دستیابی هر چه بیشتر فراگیر به اهداف آموزشی است»

طراحی

- طراحی در لغت به معنای اختراع کردن ، اندیشیدن یا تنظیم یک نظریه ذهنی ، ترسیم ، ساختن و آماده کردن پیش نویس یک نقشه و تهیه یک نقشه کاری برای حصول آنچه که از پیش تعیین شده است

طراحی آموزشی چیست.....

- طراحی آموزشی را می توان تهیه نقشه های مشخص در مورد چگونگی دستیابی به هدف های آموزشی تعریف کرد (لشین و دیگران ، ترجمه فردانش ، ۱۳۹۸)
- طراحی آموزشی، پیش بینی و تنظیم رویدادهای آموزشی بر اساس اهداف، محتوا و امکانات موجود با توجه به ویژگیها و ساخت شناختی دانش آموزان است.
- طراحی آموزشی هنر و علم ایجاد محیط و مواد آموزشی است که یادگیرنده را از جایی که قادر نیست تکالیفی را انجام دهد به جایی که قادر است آن تکالیف را انجام دهد ، می رساند. که بر اساس پژوهش های نظری و عملی در حوزه های شناخت ، فلسفه آموزش و حل مسئله انجام می گیرد.
- اسمیت و ریگان (۲۰۰۵، به نقل شاهین ۲۰۰۸) طراحی آموزشی را بعنوان یک فرآیند سیستماتیک و اندیشمندانه تعریف کرده اند که در آن اصول یاد گیری و آموزش بمنظور فعالیت های آموزشی در یک نقشه کلی بکار بده می شوند . بنا براین یک طراح آموزشی اکثر اوقات همانند یک مهندس عمل می کند .
- طراحی آموزشی هم یک علم است زیرا که از یک سری نظریه ها و روشها استفاده می کند و بر دروندادها و بروندهایی از اطلاعات متمرکز است و هم یک هنر است به این خاطر که با خلاقیت ذوق و تواناییهای طراح در ارتباط است (پیسکوریچ [۴]، ۲۰۰۶)

آموزش و مجموعه فعالیت های آن

آموزش به فعالیتی اطلاق می شود که خود مجموعه ای از کارهای مختلف است که بایستی در طراحی آموزشی بدان ها توجه نمود مانند

- بررسی پیش دانسته های شاگردان،
- تعیین ساختار و ترکیب موضوع مورد یادگیری،
- تعیین ترتیب و توالی مواد یادگیری،
- به کارگیری تشویق، تنبیه و بازخورد برای دستیابی به هدفها،
- تعیین تواناییهای لازم برای یادگیری موضوع،
- شناسایی تواناییهای شاگرد،
- شناسایی شرایط لازم برای اجرای آموزش،
- تعیین نحوه اندازه گیری یادگیری شاگرد،
- تعیین نحوه ارائه آموزش،
- تعیین زمان لازم برای آموزش و یادگیری،
- آگاه ساختن شاگرد از هدفهای آموزشی،
- ایجاد ارتباط با شاگردان،
- هماهنگ کردن آموزش با خصوصیات و نیازهای شاگردان،

آموزش و مجموعه فعالیت های آن

آموزش به فعالیتی اطلاق می شود که خود مجموعه ای از کارهای مختلف است که بایستی در طراحی آموزشی بدان ها توجه نمود مانند

- در دسترس قرار دادن مواد آموزشی،
- تعیین معیارهای مناسب برای عملکرد و ارزشیابی شاگردان،
- تعیین فعالیتهای پس از آموزش،
- جلوگیری از رفتارهای ناهنجار هنگام آموزش،
- نظارت بر روند آموزش، و ...

طراحی آموزشی، خواه مربوط به یک دروه کامل یا به یک جلسه ی آموزشی باشد، از اهمیت خاصی برخوردار است. توجه و دقت در تنظیم آن می تواند موجب کارایی و اثر بخشی تدریس شود.

طراحی آموزشی و سطوح آن ...

خرد

• طراحی در سطح خُرد، کلاً بر عهده ی معلم است. در فرآیند طراحی خُرد، توجه باید بیشتر به حصول صلاحیتها و قابلیتهای مورد انتظار، جلب شود و با نگرشی سیستمی و نظام مند، مجموعه ی عناصری را که در یادگیری دانش آموزان مؤثرند، در نظر گرفت. معلم باید کل محتوای آموزشی را به اجزای قابل تدریس که معمولاً به نام «جلسات درس یا تدریس» نامیده می شود، تقسیم کند و مشخص سازد که بر اساس زمان منظور شده، چند جلسه یا ساعت در طول ترم و یا سال تحصیلی تدریس خواهد داشت و در هر جلسه چه موضوعی و با چه اهدافی دنبال خواهد شد.

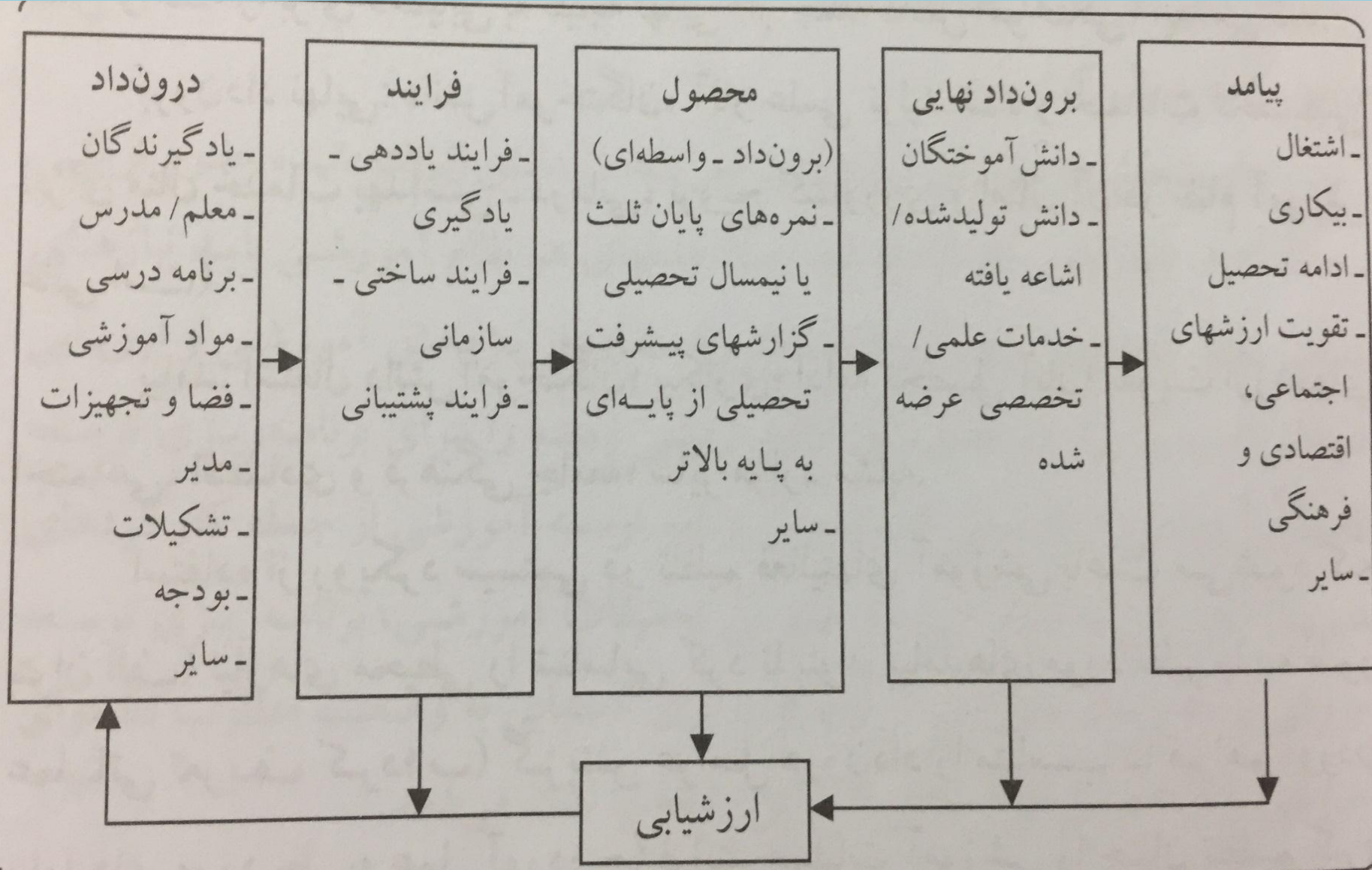
کلان

• طراحی در سطح کلان مربوط به شورای برنامه ریزی درسی و متخصصان آموزشی است طراحی آموزشی در سطح کلان پیش بینی ترکیب و شکل گیری کل آموزش را از ابتدا تا انتها در بر می گیرند الگوهای طراحی آموزشی در سطح کلان به سازماندهی کلان فعالیت های آموزشی و اینکه طراحی برنامه ، دوره یا درس به طور کلی باید شامل چه مراحل باشد. این سطح از طراحی آموزشی بسیار نزدیک به فعالیت های برنامه ریزان درسی است. (فردانش، ۱۳۹۸)

نظام آموزشی

سطوح نظام آموزشی

نظام یا سیستم را یک واحد مشخص هدفدار تعریف کرده‌اند که برای حصول به هدف یا هدفهای مورد نظر، کارها و اعمالی را به صورت هماهنگ انجام می‌دهد. نظام در حیطه تعلیم و تربیت مصادیق متعددی دارد. گاهی یک کلاس درس مشتمل بر معلم، شاگردان، برنامه‌ها، مواد و وسایل را یک نظام آموزشی تلقی می‌کنند، گاهی یک مدرسه را همراه با تمام عوامل و عناصر تشکیل‌دهنده‌اش و گاهی نیز تمام دستگاه آموزش و پرورش یک کشور را یک نظام می‌خوانند (شکل ۱).

شکل ۱ سطوح نظامهای آموزشی

Source: DuBois & Alverson, & Staley (1979), p. 162.

دکتر
عبادی

سطوح نظام آموزشی

اگرچه می‌توان با توجه به تعریف مذکور نظام آموزشی مملکتی، نظام آموزشی استان، نظام آموزشی منطقه و یا نظام آموزشی مدرسه را نیز از جمله مصادیق نظام آموزشی دانست، ولی تنها نظامی که تمام فعالیتها و برنامه‌ها به منظور حصول نتایج مشخص آموزشی، یعنی فراگیری دانشها و مهارتها در آن به صورت مشخص و مستقیم تحقق می‌یابد، نظام آموزشی کلاس درس است؛ به عبارت دیگر کلاس درس تنها جایی است که تمام برنامه‌ریزیهای آموزشی و درسی و تمام تمهیدات از نظر تأمین منابع مالی، فیزیکی و انسانی منجر به ایجاد شرایط خاصی می‌گردد که شاگردان تحت تأثیر این شرایط موفق به کسب دانشها و مهارتهای مورد نظر می‌شوند.

سطوح نظام آموزشی

از این دیدگاه موارد زیر را می‌توان از جمله مصادیق نظام آموزشی دانست:

۱. برنامه آموزشی‌ای که یک فرد برای خودش تهیه می‌کند؛ مانند مطالعه آزادی که فرد برای ارتقای دانش خود در یک زمینه انجام می‌دهد.
۲. برنامه آموزشی‌ای که یک فرد برای فرد دیگر تهیه می‌کند؛ مانند آموزشی که کارفرما برای ارتقای دانش و مهارت‌های کارگر خود به او ارائه می‌دهد.
۳. برنامه‌ای که یک گروه برای خودش پیش‌بینی می‌کند؛ مانند مطالعه گروهی دانشجویان برای بحث و تبادل نظر در موضوعات مختلف علمی.
۴. برنامه‌ای که یک گروه برای گروه دیگر تهیه می‌کند؛ مانند یک دوره آموزشی کوتاه‌مدت که گروهی از اطباء برای آموزش چگونگی پرستاری از بیماران قلبی به پرستاران ارائه می‌کنند. یا برنامه‌ای که گروهی از معلمان برای تمام شاگردان یک مؤسسه تهیه می‌کنند.
۵. برنامه کامل یک مؤسسه آموزشی؛ مانند تأسیس یک آموزشگاه برای ارائه آموزشهای فنی به داوطلبان در رشته‌های مختلف.
۶. برنامه‌ای که یک فرد، یک گروه یا یک مؤسسه برای اتبوه مخاطبان خود طراحی می‌کند مانند ارائه برنامه‌های آموزشی از طریق رادیو و تلویزیون.

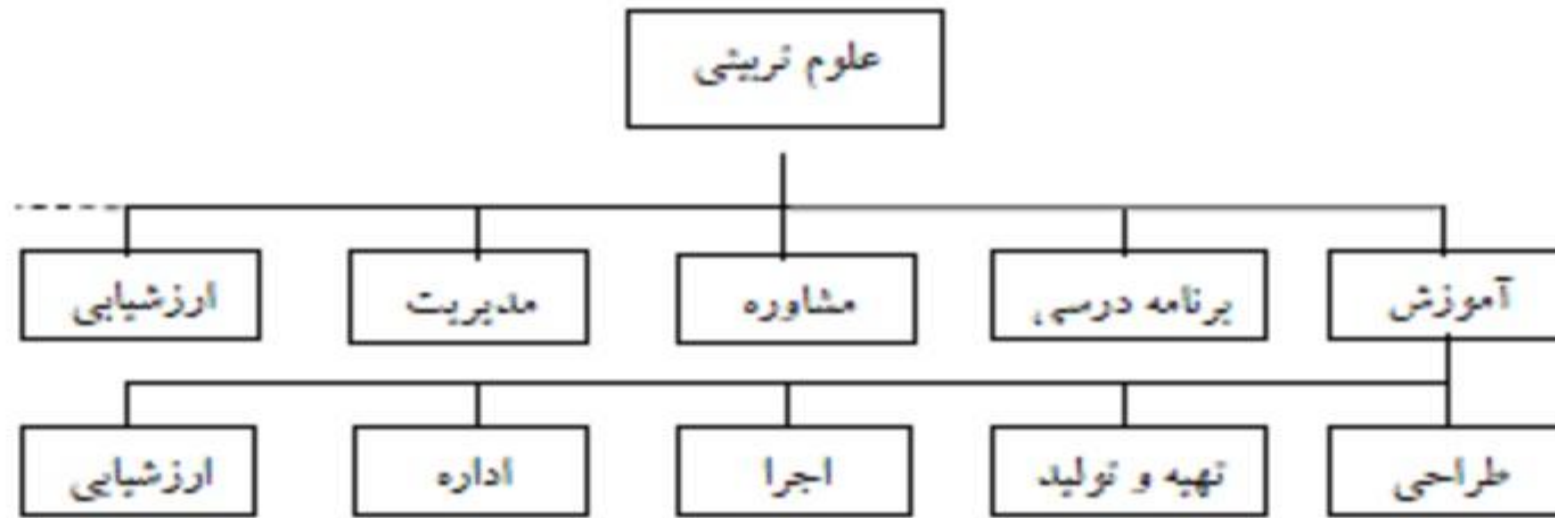

دکتر
عبادی

جایگاه طراحی آموزشی

جایگاه طراحی آموزشی در علوم تربیتی

Source: Reigeluth (1983), p. 7.

۵ حیطه علوم تربیتی و طراحی آموزشی زیر مجموعه آموزش در کنار تهیه و تولید و....

سه سوال و سه پاسخ کلیدی طراحی آموزشی

اصولاً کار یک طراح آموزشی را می توان در پاسخ گویی به سه سؤال زیر خلاصه کرد:^۳

۱. مقصد ما کجاست؟ (هدفهای آموزش کدام اند؟)

۲. چگونه باید به مقصد برسیم؟ (راهبردها و رسانه های آموزشی برای رسیدن به

مقصد کدام اند؟)

۳. از کجا می دانیم که به مقصد رسیده ایم؟ (شکل و محتوای آزمونها باید چگونه

باشند؟ چگونه مواد آموزشی را ارزشیابی می کنیم و تغییر می دهیم؟)

پرسشهای بالا را می توان به صورت فعالیتهایی که طراح آموزشی هنگام طراحی و

تولید برنامه های آموزشی انجام می دهد، بیان کرد:^۴

۱. انجام تجزیه و تحلیل آموزشی برای تعیین مقصد آموزش.

۲. پیش بینی راهبرد آموزشی برای تعیین نحوه رسیدن به مقاصد آموزشی.

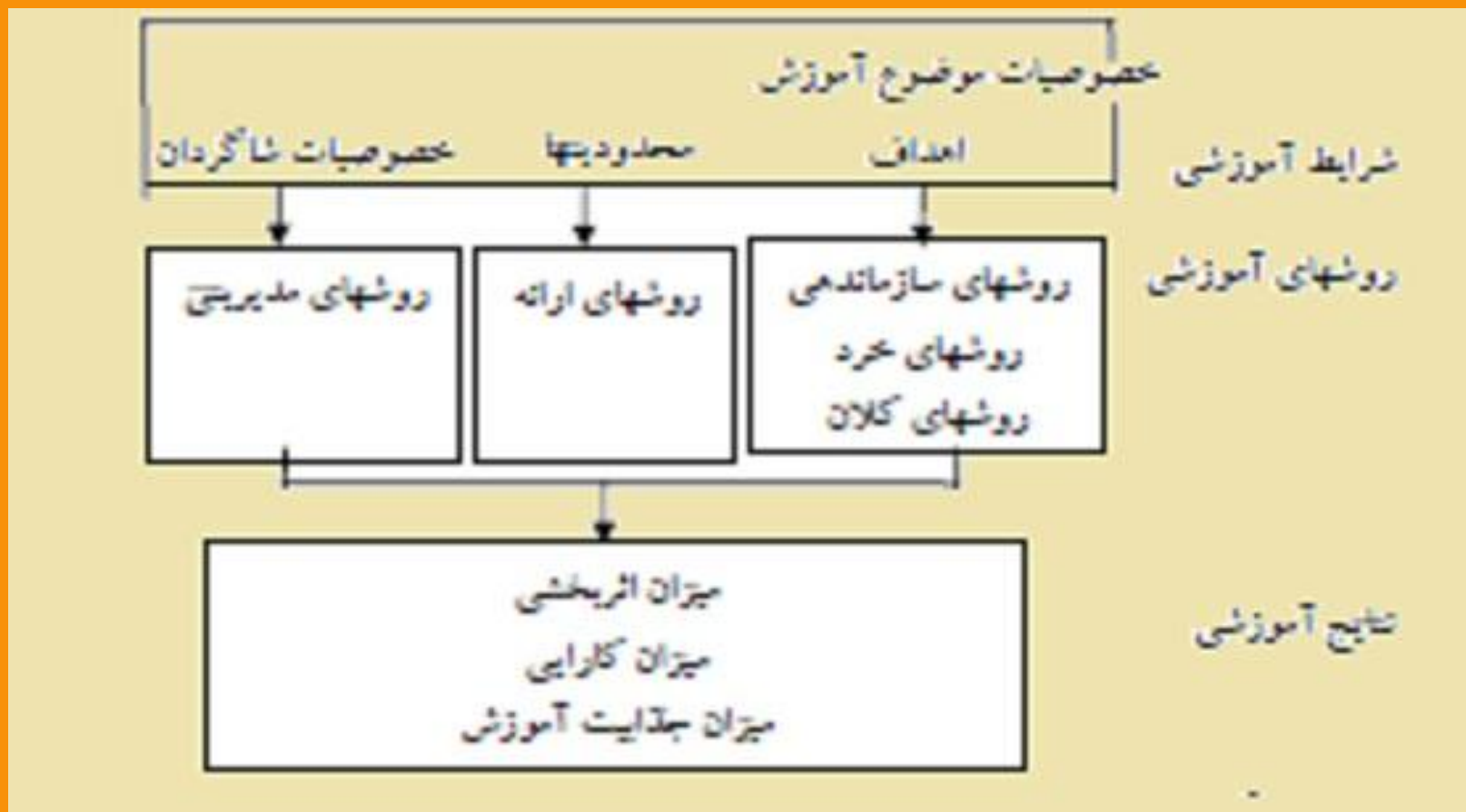
۳. انجام ارزشیابی آموزشی برای تعیین اینکه آیا به مقاصد آموزشی دست یافته ایم یا

خیر.

عناصر تشکیل دهنده ی آموزش

عناصر تشکیل دهنده ی آموزش

هر موقعیت آموزشی متشکل از سه عامل یا سه متغیر است: روشهای آموزشی، شرایط آموزشی و نتایج آموزشی؛ به عبارت دیگر هر آموزش را می توان متشکل از سه عامل روشها، شرایط و نتایج دانست^۱. روشها عبارت است از انواع مختلف عملکرد. شرایط عبارت است از محدودیتها یا عوامل تغییرناپذیری که در هر محیط آموزشی وجود دارد و نتایج همان پیامدهایی است که پس از ارائه هر آموزش به دست می آید.

عناصر تشکیل دهنده ی آموزش الف) روش های آموزشی

در هر موقعیت آموزشی، مدرس یا طراح آموزشی می تواند با استفاده از طرق مختلف اقدام به ارائه محتوا، سازماندهی محتوا و اتخاذ تدابیر مدیریتی برای اجرای این تصمیمات کند که مجموع این اقدامات و تدابیر را روشها می نامیم؛ برای مثال اگر مدرس تصمیم بگیرد تا محتوای آموزش را با طرح پرسشهایی برای شاگردان آموزش دهد، در این صورت روش خاص پرسش را برای ارائه محتوا انتخاب کرده است. روشهای آموزشی خود شامل روشهای سازماندهی محتوا، روشهای ارائه محتوا و

روش های مدیریتی

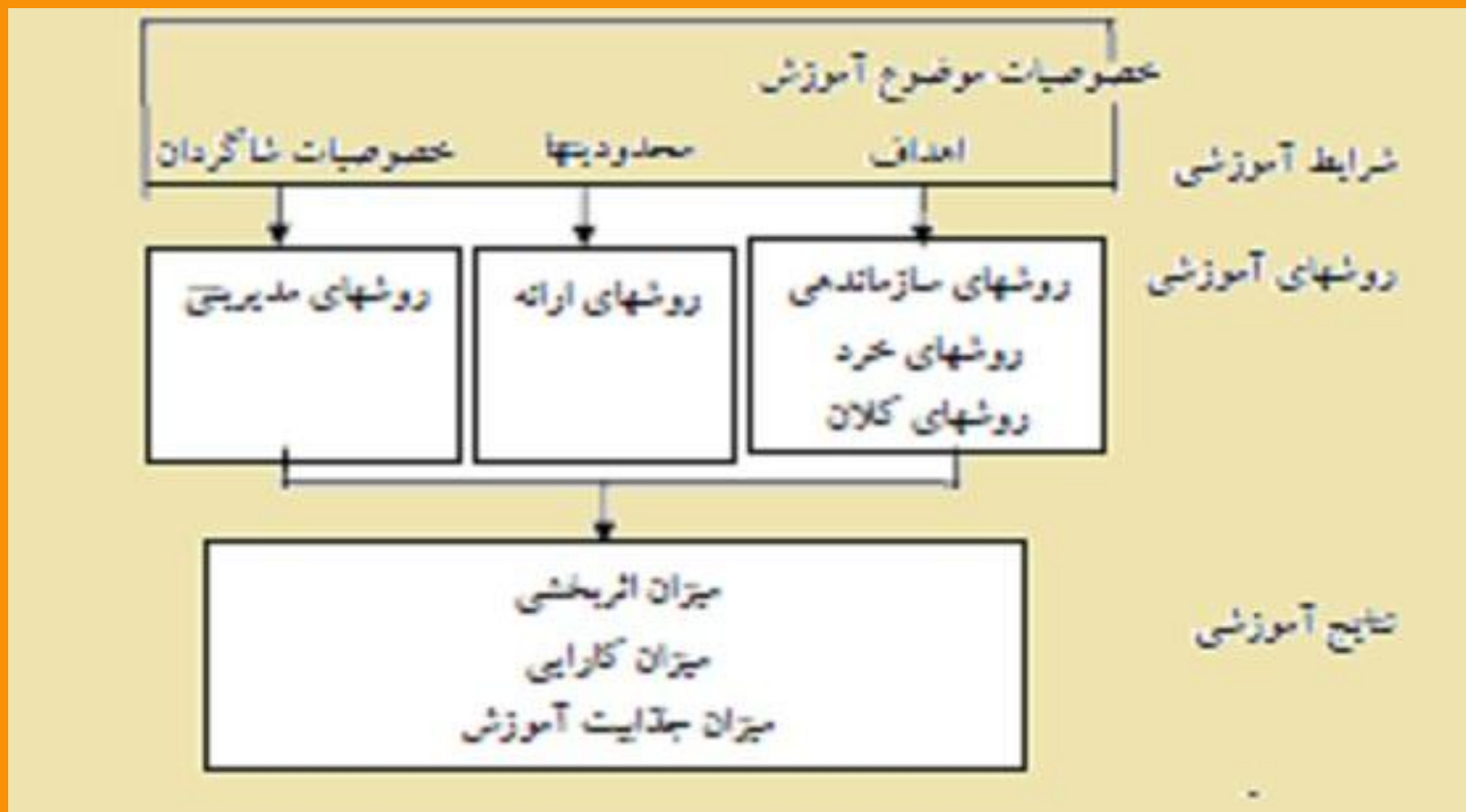
عناصر تشکیل دهنده ی آموزش الف) روش های آموزشی

در هر موقعیت آموزشی، مدرس یا طراح آموزشی می تواند با استفاده از طرق مختلف اقدام به ارائه محتوا، سازماندهی محتوا و اتخاذ تدابیر مدیریتی برای اجرای این تصمیمات کند که مجموع این اقدامات و تدابیر را روشها می نامیم؛ برای مثال اگر مدرس تصمیم بگیرد تا محتوای آموزش را با طرح پرسشهایی برای شاگردان آموزش دهد، در این صورت روش خاص پرسش را برای ارائه محتوا انتخاب کرده است. روشهای آموزشی خود شامل روشهای سازماندهی محتوا، روشهای ارائه محتوا و

روش های مدیریتی

عناصر تشکیل دهنده ی آموزش

عناصر تشکیل دهنده ی آموزش الف) روش های آموزشی

۱. روشهای سازماندهی- این روشها مربوط به چگونگی سازماندهی محتوای آموزش است؛ مانند استفاده از مثالها، شکلها، ترتیب محتوا و غیره. به طور کلی روشهای سازماندهی، راهها و اصولی است که چگونگی پشت سر هم قرار گرفتن اجزای محتوای آموزش را تعیین می کند.

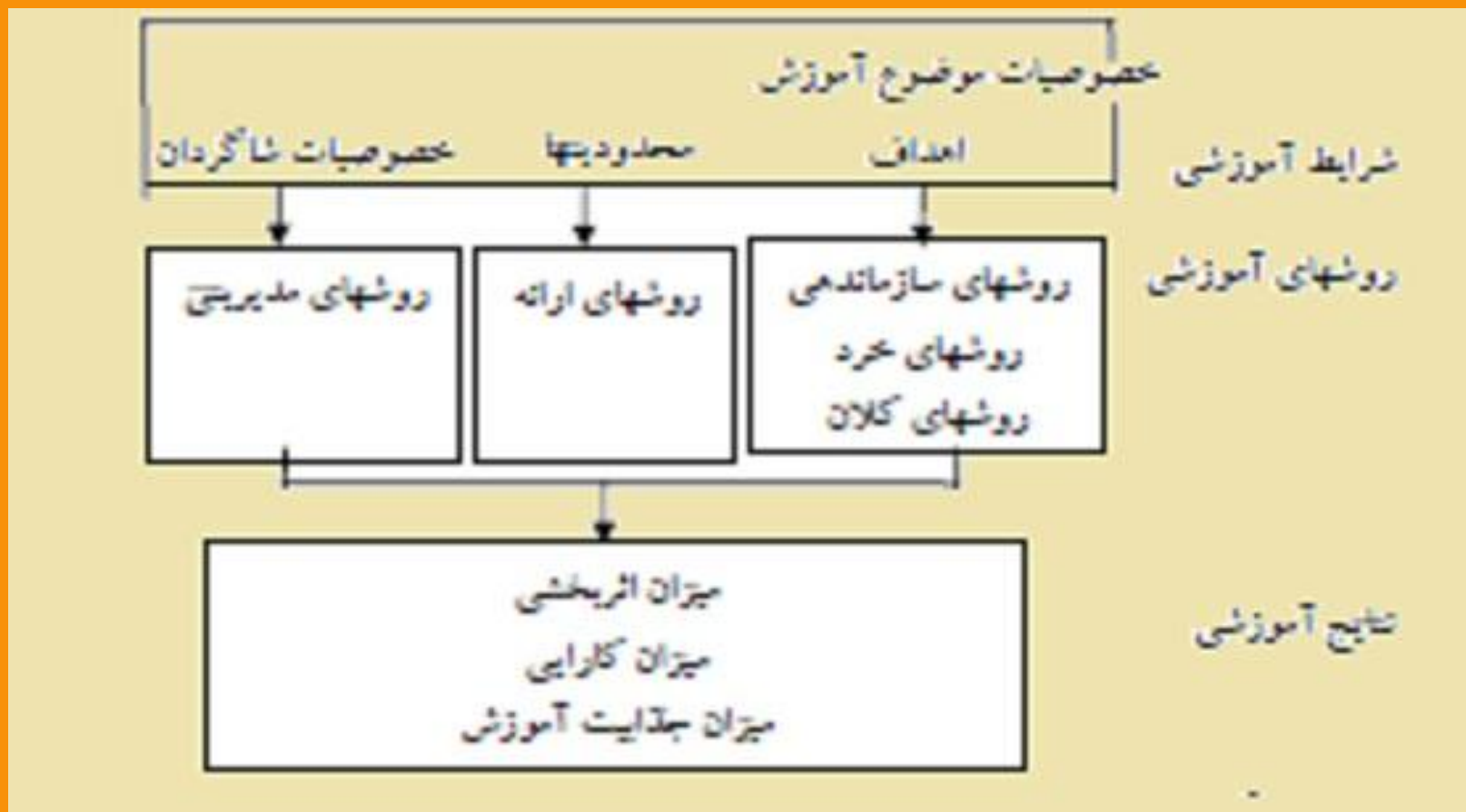
۲. روشهای ارائه. روشهای ارائه به آن دسته از راهها و تدابیری گفته می شود که برای انتقال محتوای آموزش به شاگرد و همچنین چگونگی دریافت پاسخ شاگرد توسط مدرس و چگونگی ارائه توضیحات اضافی از طرف معلم به شاگرد به کار می رود. مطالعه درباره رسانه ها، معلمان و کتابهای درسی زیرمجموعه های بحث مربوط به روشها است.

۳. روشهای مدیریتی- روشها یا تدابیر مدیریتی وقتی مطرح می شود که مدرس یا طراح آموزشی به تصمیم گیری در مورد نوع روشهای سازماندهی و زمان به کارگیری هر یک از روشهای ارائه محتوا می پردازد؛ برای مثال تصمیم گیری در مورد انفرادی کردن آموزش یا تصمیم گیری در مورد جدول زمانی استفاده از منابع در دسترس می تواند جزو روشهای مدیریتی قرار گیرد

عناصر تشکیل دهنده ی آموزش

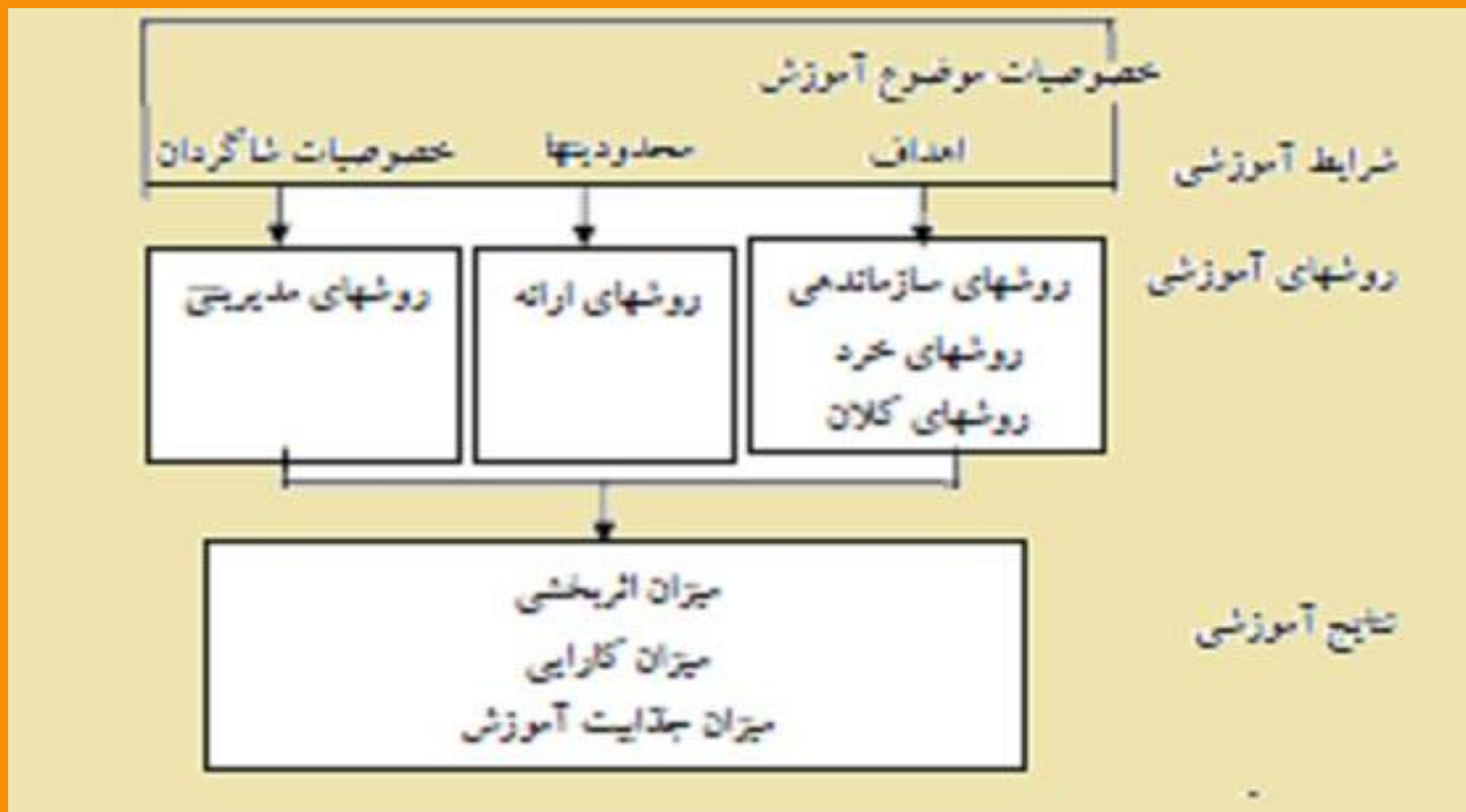

عناصر تشکیل دهنده ی آموزش ب) نتایج آموزشی

نتایج آموزشی عبارت است از اهداف یا نتایج یا پیامدهای حاصل از ارائه آموزش. اگر میزان دستیابی شاگردان به هدفهای آموزش مورد نظر باشد، در حقیقت میزان اثربخشی آموزش و به عبارت دیگر، میزان حصول انواع هدفها را در نظر داریم. اگر میزان اثربخشی بر زمانی که شاگرد صرف یادگیری کرده و یا به مخارجی که صرف ارائه آموزش به شاگرد شده است تقسیم شود، میزان کارایی یا کارآمدی آموزش معلوم می شود. جذابیت آموزش نیز با میزان رغبت و علاقه شاگرد برای دنبال کردن آموزش اندازه گرفته می شود. هر قدر علاقه شاگرد به آموزش و دنبال کردن آن بیشتر باشد، میزان جذابیت آموزش بیشتر خواهد بود.

عناصر تشکیل دهنده ی آموزش

عناصر تشکیل دهنده ی آموزش ج) شرایط آموزشی

شرایط آموزشی آن دسته از عواملی است که کنترل آن خارج از توانایی طراح یا مدرس است؛ برای مثال همان طور که در شکل نشان داده شده خصوصیات شاگردان می تواند در انتخاب روشهای مدیریتی تأثیر بگذارد؛ به عبارت دیگر استفاده از روشهای انگیزشی مانند استفاده از انواع تشویقها در مورد شاگردان کم انگیزه ممکن است مقید واقع شود، در حالی که در مورد شاگردان با انگیزه احتمالاً نتیجه عکس خواهد داد؛ بنابراین شرایط آموزشی آن دسته از عواملی هستند که در هر موقعیت آموزشی وجود دارند و کنترل و ایجاد تغییر در آنها از عهده طراح و مدرس خارج است؛ برای مثال محدودیت ناسی از ناتوانیهای عضوی شاگردان در انتخاب رسانه مورد استفاده و سایر منابع مورد نیاز در ارائه آموزش تأثیر خواهد گذاشت.

شعر کوتاهی از کوان تسو فیلسوف چینی ...

اگر برای یک سال نقشه می کشید ،
به کشت گندم پردازید
اگر برای یک دهه برنامه می ریزید ،
به دنبال کشت درخت باشید
اگر برای یک عمر می اندیشید ،
در پی تعلیم و تربیت مردمان بر آید ...

آینده در تخیل آینه اندیشان است

**بنا بر این برای جلسه آینده:
با توجه به عناصر تشکیل دهنده ی آموزش جلسه
آموزشی امروز را چگونه ارزیابی می کنید؟
پیشنهادات کاربردی شما برای بهبود طراحی آموزش
مجازی مشابه جلسه امروز چیست؟**

